

Heil Kristóf Mihály*

Városházák a törvényhatósági jogú városokban

Beszámoló Megyeri-Pálffi Zoltán
építészettörténeti doktori védéséről

Sikerrel védte meg második doktori disszertációját Megyeri-Pálffi Zoltán, a HUN-REN-ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport tudományos munkatársa és az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszékének egyetemi adjunktusa 2024. június 17-én.

Megyeri-Pálffi a jogtörténeti PhD fokozatszerzése után¹ ezúttal *A törvényhatósági jogú városok városházái a dualizmus korában* c. doktori disszertációját² védte meg a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Építészmérnöki Tudományok Habilitációs Bizottsága és Doktori Tanácsa által kinevezett bizottság előtt.

A jelölt témavezetője Maróty Katalin³ (egyetemi docens, BME Építészmérnöki Kar, Építészettörténeti és Műemléki Tanszék) volt, akivel a BME Csonka Pál Doktori Iskola doktori képzése során több közös tanulmányt is publikált a témakörben.⁴

A disszertáns építészettörténeti dolgozata középpontjában a dualizmus kori közigazgatási épületek közül azon városházákat állította, amelyek az ún. törvényhatósági jogú városok székházai voltak. Megyeri-Pálffi Zoltán elsősorban ezek történeti átalakulására, építészeti fejlődésére és karakterük vizsgálatára, valamint az épületek társadalmi, urbanisztikai közegére és a jogrendszer, illetve a közigazgatási szisztéma korabeli modernizációs eljárásaira és hatásaira koncentrált. Természetesen a kiválasztott városházák előtörténetét, azaz az építést megelőző – sok esetben reformkori – döntési, pályázatási, tervezési s egyéb előkészítő folyamatait is ismertette a szerző, azonban a kutatásában az 1867-ben létrejött Osztrák–Magyar Monarchia Magyarországnak a polgári viszonyokhoz igazított, modernizált közigazgatási rendszerét vette alapul. Az önkormányzatiság adta struktúraváltás új feladatokat teremtett, amelyek a korábban megszokott építészeti tereket is átalakították.

Megyeri-Pálffi a budapesti, aradi, komáromi, szegedi, szatmárnémeti, hódmezővásárhelyi, újvidéki, kecskeméti, soproni, bajai, győri, nagyvárad, pécsi, marosvásárhelyi, szabadkai, pozsonyi és a (sikeres építészeti pályázat el-

lenére) meg nem épült debreceni és kolozsvári korabeli városházákra „szűkítette” kutatását.

Kiemelte, hogy „az 1867. évi osztrák–magyar kiegyezés utáni években megreformált magyar közigazgatási szervezetrendszer új elemei, a törvényhatósági jogú városok voltak, amelyeknek az adminisztráció jelentős megnövekedése következtében nagyobb székházra volt szüksége. A dualizmus korszakában (1867–1918) a huzamosabb ideig törvényhatósági joggal bíró 26 városnak felében, 13-ban teljesen új városháza épült, további 3 városban jelentős bővítésre, átépítésre, 2-ben pedig csak tervpályázatra került sor. A korszakban modernizált magyar államszervezet változásának egyik látványos lakmuspapírja e 18 törvényhatósági jogú város székházépítése.”⁵ Továbbá a szerző szerint megállapítható, hogy bár a dualizmus kori városháza-építések döntéshozási és -előkészítési folyamatai hosszára nyúltak, az azokat követő építkezések, maga a kivitelezés relatíve gyorsan zajlott, amikbe a helyi építetőknek is jelentős „markáns” beleszólása volt, valamint a folyamatokban fontos szerep jutott az építészeti tervpályázatoknak is.⁶

Az értekezés témája nemcsak építészettörténeti vonatkozású, hanem érinti az alkotmánytörténeti fejlődés eredményeit is. Ezt tükrözi például az a szerzői megállapítás, amely szerint a „törvényhatósági városházák mint közigazgatási épületek térszervezése, strukturális kialakítása a közigazgatási rendszernek és annak változásainak a leképezői: az alaprajzi rendszer, a helyiségkapcsolatok és az épületen belüli közlekedési útvonalak kialakítása szorosan igazodik a jogszabályok által meghatározott vegyes – területi és helyi – közigazgatási funkcióhoz”.⁷

Megyeri-Pálffi a vizsgált városházáknak az építészeti sajátosságait is feltárta, elemezte, s e munka során arra a megállapításra jutott, hogy e törvényhatósági székházaknak az „architekturális megformálásában – a homlokzat- és a tömegalakításban – mind a hagyomány, mind a korízlés szerepe meghatározó” volt, valamint ezek a városházák „mint középületek a politikai és társadalmi reprezentáció, az építetők öntudat komplex kifejezőeszközei” is egyúttal.⁸

A szerző ezen szempontok mellett megvizsgálta a dualizmus kori törvényhatósági városházák tágabb közegét is, így a városépítészeti, a más hivatali épületek és a német nyelvterület városházáinak kontextusába helyezte a vizsgált épületeket.⁹

A védés során a disszertáns elsőként bemutatta kutatását, ismertette téziseit a bizottság előtt, amelynek elnöke Sisa József¹⁰ (művészettörténész, MTA doktora, professzor emeritus, MTA/HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Művészettörténeti Intézet), tagja pedig Vukov Konstantin¹¹ (építészmérnök, Magyar Építész Kamara Műemlékvédelmi Tagozat vezetője) és Farbak Péter¹² (építész, művészettörténész, BTM Kiscelli Múzeum) volt, a titkári feladatokat Székely Márton¹³ (építész, egyetemi adjunktus, BME Építészmérnöki Kar, Építészettörténeti és Műemléki Tanszék) látta el. A jelölt előadása után a bírálatok következtek. Az opponensek elismerő szavakkal illették a dolgozatot. Pilkhoffer Mónika¹⁴ (művészettörténész, habilitált egyetemi docens, Pécsi Tudo-

* Heil Kristóf Mihály, tanársegéd, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék, ORCID: 0000-0001-5334-7946

mányegyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, Történettudományi Intézet, Modernkori Történeti Tan-
szék) bírálata végén kiemelte, hogy „Megyeri-Pálffi Zol-
tán értekezése egy széles
forrásbázisra alapozott,
invenciózusan megalko-
tott, jól megírt, kimagasló
színvonalú munka, amely
anyaggazdagsága, átgon-
doltsága, interdiszciplíná-
ris megközelítése révén
számos új eredménnyel
gazdagítja a dualizmus
korának építészettörté-
netét. Munkáját nemcsak
az építészettörténészek,
de a várostörténészek is
haszonnal forgathatják.”
Majd Veöreös András¹⁵
(építész, tanszékvezető
egyetemi docens, Szé-
chenyi István Egyetem,
Építész-, Építő- és Köz-
lekedésmérnöki Kar, Épi-
tészettörténeti és Város-
építési Tanszék) értékelte
a dolgozatot, amelyről el-
mondta, hogy „az elképesztő mennyiségű adat feldolgo-
zásának köszönhetően teljes körű képet ad a dualizmus
kori törvényhatósági jogállású városok székházainak ki-
alakulásáról és felépítésének folyamatáról”, valamint a
szerző „a rendelkezésre álló sajtóforrások és tervpályázati
anyagok elemzésével magas színvonalon dolgozta fel” a
vizsgált városházák keletkezéstörténetét, illetve a disszer-

tációban „kiválóan egyesíti a jogászai és építészai gondolkodásmódot, melyeknek végzettségeiből adódóan, érdeklődési területeinek megfelelően birtokában van”.

Az opponenciák, illetve a kérdések, hozzászólásokat követően a bizottság *summa cum laude* eredménnyel ítélte meg Megyeri-Pálffi Zoltánnak a doktori fokozatot.

A megvédett disszertációban kibontott kutatási téma jól illeszkedik a HUN-REN–ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport és a disszertáns (mint annak tagjának) tudományos profiljába,¹⁶ amely az európai kontinens regionális fejlődésének tükrében a 19. századi Habsburg Birodalom és az Osztrák–Magyar Monarchia keretei között alkotmányos helyét kereső Magyarország jogalkotá-

si, jogalkalmazási, jogtudományi önállóságára fókuszál.¹⁷ A szerző ezen belül a jogalkalmazás térbeli szuverenitásának vizsgálatát tűzte ki célul, amely kifejezetten inter- és multidiszciplináris kutatási szemléletet igényel.¹⁸ Ezek az aspektusok, a szerző kutatásai minden bizonnyal színesítik, s új elemekkel járulnak hozzá a magyar jogtörténet-tudomány eredményeihez.

*A disszertáció fedlapját díszítő szöveghő: „hivatalok a városházán”
(készítette Megyeri-Pálffy Zoltán)*

Jegyzetek

- ¹ A doktori fokozatot 2012-ben szerezte meg a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Marton Géza Doktori Iskolájában, Balogh Judit témavezetése mellett. A dolgozat a névviselés jogi szabályozásának történetét ölelte fel. Vö. MEGYERI-PÁLFFI Zoltán: *Név és jog. A névviselés jogi szabályozásának fejlődéstörténete Magyarországon*. (Doktori disszertáció) Debrecen, 2012. Debreceni Egyetem. Az értekezés nyomán megjelent monográfia: MEGYERI-PÁLFFI Zoltán: *Név és jog. A névviselés jogi szabályozásának fejlődése Magyarországon*. Budapest, 2013. Gondolat Kiadó.
- ² Vö. MEGYERI-PÁLFFI Zoltán: *A törvényhatósági jogú városok város-házai a dualizmus korában*. (Doktori disszertáció) Budapest, 2024. BME Csonka Pál Doktori Iskola, <http://hdl.handle.net/10890/55166>.
- ³ MARÓTYZ Katalin: *Wéber Antal építészete a magyar historizmusban*. Budapest, 2009. TERC Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.; HALMOS Balázs – MARÓTYZ Katalin: *Műemlék, rajz, kutatás – Monument, drawing, research. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Építészettörténeti és Műemléki Tanszékének felmérései és kutatásai a gyulafehérvári Szent Mihály-székesegyházon 2000–2013 – Surveys, explorations and research by Budapest University of Technology and Economics, Department for History of Architecture and of Monuments regarding the Saint Michael's Cathedral of Alba Iulia 2000–2013*. Budapest, 2015. BME OMIKK.
- ⁴ Vö. MEGYERI-PÁLFFI Zoltán – MARÓTYZ Katalin: Hat törvényhatósági jogú város székházépítési pályázata. Hivatalszervezés és helyigény. *Építés – Építészettudomány*, 2022. 1–2. sz. 91–128. p. DOI: <https://doi.org/10.1556/096.2021.00012>; MEGYERI-PÁLFFI, Zoltán – MARÓTYZ, Katalin: Changes in Administrative Status and Urban Built Forms of the Town Centre of Berettyóújfalú After the Second World War. *Építés – Építészettudomány*, 2020. 3–4. sz. 305–329. p. DOI: <https://doi.org/10.1556/096.2020.006>; MEGYERI-PÁLFFI, Zoltán – MARÓTYZ, Katalin: Parallels in German, Austrian and Hungarian Town-Hall-Architecture during the Austrian-Hungarian Monarchy (1867–1918). *Architectura. Zeitschrift für Geschichte der Baukunst*, Vol. 49. 2019. Nr. 1. 74–92. p. DOI: <https://doi.org/10.1515/atc-2019-1004>.
- ⁵ MEGYERI-PÁLFFI Zoltán: *Tézisfüzet. A törvényhatósági jogú városok városházai a dualizmus korában c. doktori értekezéshez*. Budapest, 2024. BME Csonka Pál Doktori Iskola, 6. p. <http://hdl.handle.net/10890/55166>.
- ⁶ Uo. 8–9. p.
- ⁷ Uo. 9. p.
- ⁸ Uo. 11–13. p.
- ⁹ Vö. MEGYERI-PÁLFFI Zoltán. 2024. 67–94. p.
- ¹⁰ SISA József (szerk.): *Az Országház építése és művészete*. Budapest, 2020. Országház Könyvkiadó; SISA József: *Szkalnitzky Antal – Egy*

- építés a kiegészítés korabeli Magyarországon. Budapest, 1994. Akadémiai Kiadó.
- ¹¹ VUKOV Konstantin: *A középkori esztergomi palota épületei*. Budapest, 2004. Építésügyi Tájékoztatói Központ.
- ¹² FARBAKY Péter: Giovanni d'Aragona (1456–1485) szerepe Mátyás király mecénásságában. *Művészettörténeti Értesítő*, 70. 2021. 1. sz. 47–91. p. DOI: <https://doi.org/10.1556/080.2021.00002>; FARBAKY-NÉ DEKLAVA Lilla – FARBAKY Péter: Az óbudai zsinagóga. In NÉPESSY Noémi – LÁNG Orsolya – VISZKET Zoltán (szerk.): *Óbuda története. Tanulmánykötet*. Budapest, 2020. Óbudai Múzeum, 341–344. p.
- ¹³ SZÉKELY Márton: Igazságügyi épületek tervpályázatai Magyarországon 1903–1916 között. In MEGYERI-PÁLFFI Zoltán (szerk.): *Ábrázolt és épített jog*. (Jogtörténeti Értekezések 53.) Budapest, 2021. Gondolat Kiadó, 48–66. p.; SZÉKELY Márton – MARÓTY Katalin: Magyar közigazgatási épületek pályázatai a dualizmus korában Stílusirányzatok a földművelésügyi minisztérium 1907-es átépítési tervpályázatán. *Építés – Építészettudomány*, 47. 2019. 1–2. sz. 103–133. p. DOI: <https://doi.org/10.1556/096.2018.011>.
- ¹⁴ PILKHOFFER Mónika: *Lang Adolf építész munkássága*. Budapest, 2017. TERC Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.; PILKHOFFER Mónika: Az építészeti tervpályázatok 1908. évi rendelete és megszületésének okai: szabálytalanságok, visszaélések, összefonódások. *Pontes – A PTE BTK Történettudományi Intézetének Évkönyve*, 5. 2022. 138–161. p. DOI: <https://doi.org/10.15170/PONTES.2022.05.01.06>.
- ¹⁵ VEÖREŐS András: Generációváltás a magyarországi hivatásos műemlékvédelemben. *Transsylvania Nostra Journal*, 2022. 1. sz. 2–16. p.; MEISZTER Emese – VEÖREŐS András: Dualizmus-kori vasútépítés: a régi kor teljesítménye mai szemmel. *Magyar Építőipar*, 70. 2022. 5–6. sz. 182–190. p.
- ¹⁶ Vö. A HUN-REN-ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport honlapja. mta-jogtortenet.elte.hu.
- ¹⁷ Vö. MEZEY Barna: Előszó. A szuverenitás változatai a 19–20. századi magyar jogfejlődésben. In MEGYERI-PÁLFFI Zoltán (szerk.): *Szuverénitáskutatás*. (Jogtörténeti Értekezések 43.) Budapest, 2020. Gondolat Kiadó, 7–16. p.
- ¹⁸ Vö. MEGYERI-PÁLFFI Zoltán: A jogalkalmazás térbeli szuverenitása – kutatási koncepció. *Jogtörténeti Szemle*, 2019. 3–4. sz. 16–22. p.

